

TRABZON İLİNİN KORUNAN DOĞAL ALANLARI VE BİTKİSEL TÜR ZENGİNLİĞİ

Seyran PALABAŞ¹ Alper UZUN¹ Salih TERZİOĞLU² Rahim ANŞİN³

¹Arş. Gör. K.T.Ü. Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 61080, Trabzon

²Doç. Dr. K.T.Ü. Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 61080, Trabzon

³Prof. Dr. K.T.Ü. Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 61080, Trabzon
auzun@ktu.edu.tr

ÖZET

Dünyamızdaki hızlı nüfus artışıyla birlikte, gelişen teknolojilerin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı ile ortaya çıkan kirlilik insanların yaşam alanlarını tamamen kaplayıp, korunan doğal alanları tehdit etmeye başlamıştır. Bu olumsuzlukların doğada neden olduğu çöküşü durdurmak amacıyla doğayı ve doğal kaynakları koruma düşüncesi son zamanlarda tüm dünyada hızla yayılmaktadır. Bu amaçla ülkemizde, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bünyesinde 36 Milli Park, 17 Tabiat Parkı, 35 Tabiatı Koruma Alanı ve 102 Tabiat Anıtı tescillenmiştir. Trabzon ili sınırları içerisinde biri milli park diğeri ise tabiat parkı olmak üzere iki korunan doğal alan mevcuttur. Maçka ilçesinde yer alan Altındere Milli Parkı, doğal kaynak değerleri, tarihi dokusu ve zengin bitkisel çeşitliliği ile öne çıkan milli parklarımızdandır. Çaykara ilçesinde yer alan Uzungöl Tabiat Parkı ise, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğiyle birlikte eşsiz peyzaj güzelliğine sahip bir tabiat parkımızdır. Yeniden kazanılması mümkün olmayan benzersiz doğa kaynaklarının korunması doğal çevrenin çeşitliliği ve sürekliliği açısından kaçınılmazdır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Altındere Milli Parkı, Uzungöl Tabiat Parkı, Bitkisel Tür Zenginliği

PROTECTED NATURAL AREAS OF TRABZON AND ITS PLANT SPECIES RICHNESS

ABSTRACT

Beside increasing population rate on earth, the pollution arising from unconscious and uncontrol usage of recently developed technologies, has surrounded the living areas completely and started to threat protected natural areas. With the aim of preventing the fall of nature caused by these negativeness, thought of conserving the nature and the natural resources has been spread out all over the world. In this respect, 36 National Parks, 17 Nature Parks, 35 Nature Protection Areas and 102 Natural Monuments belongs to constitution of Turkish General Directorate of Nature Conservation and National Parks were officially registered up to now. There are two protected natural areas, one of which is national park in Maçka and the other is nature park in Çaykara, with in the borders of Trabzon. Altındere Valley National Park is one of the leading parks in our country according to its natural values, historical structure and richness in plant diversity. Uzungöl Nature Park has a unique landscape beauty besides richness in plant cover and wild life features. It is inevitable that conserving of unrenewable and unique natural resources for diversity of natural environment and its sustainability.

Keywords: Trabzon, Altındere National Park, Uzungöl Nature Park, Plant Species Richness

GİRİŞ

Korunan alanlar, türlerin ve ekosistemlerin korunmasında en etkili araç olarak uluslararası düzeyde kabul görmektedir. Ülkemizde son yıllarda korunan alan sayısında, özellikle Milli Park sayısında bir artış gözlenmektedir. 1 Kasım 2004 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile resmen ilan edilen "Ağrı Dağı Milli Parkı" ile Sarıkamış ormanları ve Allahüekber Dağları'nı kapsayan "Sarıkamış Allahüekber Milli Parkı"nın katılımı ve ayrıca Edirne'nin Enez ve İpsala ilçeleri arasında yer alan Gala Gölü Tabiatı Koruma Alanının milli park ilan edilmesiyle günümüze değin Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bünyesinde 36 Milli Park, 17 Tabiat Parkı, 35 Tabiatı Koruma Alanı ve 102 Tabiat Anıtı tescil edilmiş bulunmaktadır (URL 1,2).

Trabzon ili sınırları içerisinde ise biri milli park diğeri ise tabiat parkı olmak üzere iki korunan doğal alan mevcuttur.

Altındere Vadisi Milli Parkı

1987 yılında 4800 hektar büyüklüğünde bir alanda milli park ilan edilen Altındere Vadisi, Doğu Karadeniz Bölgesi, Trabzon ili, Maçka ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Vadi dar bir boğaz karakteri göstermekte olup, doğu ve batıdan dik inen eğimli ve kayalık yamaçlara sahiptir.

Milli Parkın ana kaynak değerlerini, Sumela Manastırı ile Altındere Vadisi'nin bitki zenginliği ve jeomorfolojik yapısı teşkil etmektedir. Meryemana adına kurulan Sumela Manastırı, Altındere'nin batı yamacında 300 m. yükseltide kurulmuştur. Şapel, Kilise ve diğer kompleksleriyle sanat tarihinde önemli bir yer tutar (URL 2).

Bitkisel Tür Zenginliği

Altındere Vadisi Milli Parkı'nı da kapsayan ve 2002 yılında tamamlanan "Trabzon-Meryemana (Sumela) ve Çevresinin Florası" adlı bir proje ile alanda 77 familya ve 253 cinse ait toplam 515 vasküler bitki taksonu saptanmıştır. Bu bitkilerin 38 adetinin endemik olduğu tespit edilmiştir. Bunların arasında *Erysimum deflexum* Cullen ve *Barbarea integrifolia* DC. - *Varlığı Tehlikede* - (Endangered - EN) tehlike sınıfında bulunmaktadır ve mutlak korunması gerekmektedir (Palabaş, 2002).

Altındere Vadisi Milli Parkı, flora açısından oldukça zengin olup yörenin egemen bitki türü *Picea orientalis*'tir. Milli Park sınırları içerisinde 1000 m yükseltiden başlayarak 1700 (-1900) m'ye değin çoğunlukla orman vejetasyonu yer almaktadır. Milli park boyunca orman vejetasyonunda dere içlerinde çoğunlukla saf olarak *Alnus glutinosa* subsp. *barbata* bulunmaktadır (Anşin, 1979; Uzun, 2002).

Orman vejetasyonu içerisinde yer alan başlıca ağaç türleri; düşük yükseltilerde *Fagus orientalis*, *Carpinus betulus*, *Ulmus glabra*, *Acer cappadocicum*, *Acer trautvetteri*, *Tilia rubra* subsp. *caucasica*, *Salix caprea* ve *Juglans regia*'dir. Bunlara ara ve alt tabakada *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum*, *Vaccinium arctostaphylos*, *Ilex colchica*, *Rubus discolor* gibi taksonlar eşlik etmektedir. Yükseklik arttıkça *Fagus orientalis* yerini yörenin egemen ağaç türü olan *Picea orientalis*'e bırakmaktadır. Bu tür ile birlikte *Pinus sylvestris*, *Fagus orientalis*, *Abies nordmanniana* subsp. *nordmanniana*, *Taxus baccata*, *Ulmus glabra* gibi taksonlar karışıma girmektedir. *Ribes biebersteinii*, *Viburnum orientale*, *Lonicera caucasica*, *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum*, *Rhododendron luteum* gibi çalı taksonları ise ara ve alt tabakada bulunmaktadır (Anşin, 1979; Uzun, 2002).

Altındere Vadisi Milli Parkında 1650 m yükseltiden başlayarak alandaki en yüksek nokta olan 3060 m (Deveboynu Sirtı) yükseltiye kadar subalpin ve alpin vejetasyon yer almaktadır. 1650-1900(-2000) m yükseklik kademelerinde bulunan alpin vejetasyon içerisinde bulunan başlıca odunsu taksonlar *Betula litwinowii*, *Betula pendula*, *Populus tremula*, *Acer trautvetteri*, *Salix caprea*, *Lonicera caucasica* subsp. *orientalis*, *Daphne glomerata*, *Daphne mezereum*, *Sorbus subfusca*, *Sorbus aucuparia*, *Vaccinium myrtillus*, *Vaccinium arctostaphylos*, *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum*, *Rhododendron x sochadzeae* ve *Rhododendron luteum*'dur. Otsu taksonlar ise *Anemone narcissiflora* subsp. *narcissiflora*, *Trollius ranunculinus*, *Caltha polypetala*, *Colchicum speciosum*, *Lilium monadelphum* var. *armenum*, *Geum coccineum*, *Hypericum orientale*, *Sibbaldia parviflora*, *Primula veris* subsp. *columnae*, *Primula auriculata*, *Ajuğa orientalis* ve *Veratrum album*'dur (Palabaş, 2002).

Milli park sınırları içerisinde geniş bir alana sahip olan alpin vejetasyon ise 1900 (-2000) m yükseltiden 3063 m yükseltiye kadar çıkmaktadır. Bu alan çok zengin otsu ve az sayıda odunsu taksonlardan oluşmaktadır. Otsu taksonlara, *Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum*, *Trifolium polyphyllum*, *Jasione supina* subsp. *pontica*, *Viola altaica* subsp. *oreades*, *Festuca amethystina* subsp. *orientalis* var. *turcica*, *Alchemilla caucasica*, *Campanula tridentata*, *Draba rigida* subsp. *rigida*, *Gentianella caucasea*, *Carex nigra* subsp. *alpina*, *Pedicularis pontica*, *Veronica gentianoides*, *Euphorbia djimilensis*, *Colchicum szovitsii*, odunsu taksonlara ise *Juniperus communis* subsp. *saxatilis*, *Rosa montana*, *Rhododendron caasicum*, *Daphne glomerata*, *Empetrum nigrum* subsp. *hermaphroditum* örnek olarak verilebilir (Anşin, 1979; Palabaş, 2002).

Uzungöl Tabiat Parkı

Vadi yamaçlarından düşen kayaların Haldizen deresinin önünü kapatmasıyla oluşmuş olan Uzungöl, 03.10.1989 tarihinde çevresiyle birlikte 1625 hektar olarak tabiat parkı ilan edilmiştir. Ayrıca, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde mevcut volkanik göllerden en büyüğüne sahip olan bu tabiat parkı Trabzon ili, Çaykara ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Bu tabiat parkı eşsiz peyzaj özelliğinin yanı sıra ormanlarındaki zengin flora ve yaban hayatı çeşitliliği bakımından da öneme sahiptir. Ayrıca alanda mevcut rekreasyon alanları her yıl yurtiçi

ve yurtdışından gelen binlerce ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Bu nedenle turizm potansiyeli oldukça yüksektir.

Bitkisel Tür Zenginliği

Uzungöl Tabiat Parkı coğrafi konumundan, topoğrafik ve jeomorfolojik yapısından ve de sahip olduğu mikroklima özelliğinden kaynaklanan floristik bir zenginliğe sahiptir. 1998 yılında tamamlanan ve Uzungöl Tabiat Parkı'nı da içerisine alan "Uzungöl (Trabzon-Çaykara) ve Çevresinin Flora ve Vejetasyonu" adlı doktora tezi ile yalnızca park sınırları içerisinde kayıtlı 622 adet bitki taksonu mevcuttur (Terzioğlu, 1998).

Tabiat parkı civarındaki ormanlar iğne yapraklı, yaprağını döken geniş yapraklı ormanlardan ve bunların karışımından oluşmaktadır. Düşük yükseltilerde *Fagus orientalis* ve *Castanea sativa* meşcere oluştururken *Carpinus betulus*, *Quercus hartwissiana*, *Quercus petraea* subsp. *iberica*, *Tilia rubra* subsp. *caucasica*, *Ulmus minor* subsp. *minor* gibi türler de karışıma katılırlar. Yüksek kesimlere doğru çıkıldıkça *Picea orientalis* saf olarak meşcereler kurar. Ayrıca bu türle birlikte *Abies nordmanniana* subsp. *nordmanniana*, *Acer cappadocicum* var. *cappadocicum*, *Acer cappadocicum* var. *stenocarpum*, *Acer platanoides*, *Acer trautvetteri* ve *Taxus baccata* gibi taksonlar yer almaktadır. Ladin ormanları içinde tek tek bireyler halinde kapalılığın bozulduğu yerlerde *Rhododendron ponticum* subsp. *ponticum* yer almaktadır. Nemli dere içlerinde bu taksona *Buxus sempervirens* ve *Laurocerasus officinalis*, yamaç alanlarda ise *Lonicera caucasica* subsp. *orientalis*, *Corylus avellana* var. *avellana* ve *Corylus avellana* var. *pontica* katılmaktadır. Nemli dere içlerinde, düz ve alüviyal topraklar üzerinde *Alnus glutinosa* subsp. *barbata* baskın durumda bulunmaktadır.

Sulak vejetasyon, Uzungöl'ün içinde ve kenarındaki bataklıklarda yer almaktadır. Bu vejetasyon içinde yer alan *Lythrum salicaria* - *Equisetum fluviatile* birliği ilk kez tanımlanmıştır (Terzioğlu 1998). Birlik, göl kenarlarındaki bataklık ve nemli alanlarda yayılır. *Equisetum fluviatile* ayrıca gölün taşıntı materyali ile dolan, sığ ve kenar kesimlerinde saf olarak ve düşük kapalılıkta yer almaktadır.

Subalpin ve alpin vejetasyon, ormanın üst sınırından itibaren 3300 m.'ye kadar çıkmaktadır. Baskın türü *Betula litwinowii* olan çalı kuşağı ile başlamakta üst sınırdan itibaren tırmanması zor, sarp kayalıklara (3376m, Demirkapı Tepesi) kadar yükselmektedir. Çoğunluğu otsu taksonlardan oluşan bu vejetasyon içinde tek tek ya da topluluklar halinde *Rhododendron caucasicum*, *Vaccinium myrtillus*, *Vaccinium uliginosum*, *Juniperus communis* subsp. *saxatilis*, *Rosa canina*, *Daphne glomerata*, *Daphne oleoides* subsp. *kurdica*, *Rosa montana*, *Salix rizeensis* gibi çalısıl taksonlara da rastlanmaktadır (Terzioğlu 1998).

KAYNAKLAR

- Anşin, R., 1979.Trabzon-Meryemana Araştırma Ormanı Florası ve Saf Ladin Meşcerelerinde Floristik Araştırmalar, Karadeniz Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., Trabzon, 234 s.
- Palabaş, S, 2002, Altındere Vadisi (Maçka-Trabzon) Subalpin ve Alpin Florası, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Palabaş, S, 2002. Trabzon-Meryemana (Sumela) ve Çevresinin Florası, K.T.Ü. Bilimsel Araştırma Projeleri, 2001.113.001.7 kod nolu bu proje, Trabzon.
- Terzioğlu, S., 1998. Uzungöl (Trabzon-Çaykara) ve Çevresinin Flora ve Vejetasyonu, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- URL 1, <http://www.wwf.org.tr/tr/haberler.asp?id=89>
- URL 2, <http://www.milliparklar.gov.tr>
- Uzun, A., 2002. Altındere Vadisi (Maçka-Trabzon) Orman Vejetasyonunun Florası, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.